

Research article

Doping Knowledge Levels and Opinions of Trainers and Trainer Candidates Working with Athletes in Individual Sports

Buse Çelik¹, Zehra Certel², Ziya Bahadır³, Melek Makaracı⁴

¹ Burdur Mehmet Akif Ersoy University, Vocational School of Tefenni, Department of Management and Organization, Burdur

² Akdeniz University, Sport Sciences Faculty, Department of Physical Education and Sports, Antalya

³ Erciyes University, Sport Sciences Faculty, Department of Recreation, Kayseri

⁴ Karamanoğlu Mehmetbey University, Sport Sciences Faculty, Department of Physical Education and Sports, Karaman

ARTICLE INFO

Article history:

Received 05 Aralık 2022

Received in revised form: Aralık 2022

Accepted: Aralık 2022

Available online: Aralık 2022

Doi: <https://doi.org/10.55376ijtsep.1226862>

Keywords

Individual sports,

Doping,

Trainer,

Athletes

ABSTRACT

The purpose of this research is to compare the doping knowledge levels and thoughts of trainers and athletes dealing with individual sports. The research is in descriptive survey model. The research group consists of a total of 325 people, including 154 athletes who attended the 1st Level Archery and Body Building/Fitness Trainer Course held in Antalya, and 171 trainers who participated in the Referee-Trainer Development and Visa Seminar organized by the Turkish Muaythai Federation. The data were collected with the "Doping-Related Knowledge and Thought Questionnaire" developed by Sargin (2007) and a personal information form prepared by the researcher. The obtained data were evaluated in the SPSS 18.0 statistical program, and the percentage and frequency values and chi-square test were used in the analysis of the data. While none of the trainers gave the answer that "it should be used if necessary" for doping, 22.7% of the athletes answered that it should be used if necessary. Ask the coaches and athletes, "Which type of doping do you think the athletes usually use?" When the answers they gave to the question were examined, 28.7% of the trainers stated that all, 22.8% of them used diuretics and 16.4% of them used stimulants. As for the athletes, 35.7% stated that stimulants, 18.2% peptide hormones and analogues, 18.2% anabolic agents and 18.2% all of them were used. As a result of this study, it has been determined that the trainers and athletes know that the use of doping is against sports ethics, but they turn to pharmacological, physical and chemical processes and blood doping, among these methods, with the ambition of earning excessively. In addition, it has been determined that there are more doping people around the athletes than the coaches, they think that doping use will affect success and performance positively, and they are more inclined to release doping use. When the answers given by the trainers and athletes to the survey questions were examined, statistically significant differences were found between them ($p < .05$; $p < .01$).

This study was presented as oral presentation in 1th International Congress of Sports and Wellness for All.

Araştırma makalesi

Bireysel Spor Dallarıyla Uğraşan Antrenör ve Sporcuların Doping Bilgi Düzeylerinin ve Düşüncelerinin Karşılaştırılması

Buse Çelik¹, Zehra Certel², Ziya Bahadır³, Melek Makaracı⁴

¹Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Tefenni Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, Burdur

²Akdeniz Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, Antalya

³Erciyes Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü, Kayseri

⁴Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, Karaman

MAKALE BİLGİSİ

ÖZET

Makale geçmişi:

Gönderim: 05 December 2022

Düzeltilme: December 2022

Kabul: December 2022

Online yayınlama: December 2022

Doi: <https://doi.org/10.55376ijtsep.1226862>

Anahtar kelimeler

Bireysel spor,

Doping,

Antrenör,

Sporcu

Bu araştırmanın amacı, bireysel spor dallarıyla uğraşan antrenörlerin ve sporcuların doping bilgi düzeylerinin ve düşüncelerinin karşılaştırılmasıdır. Araştırma betimsel tarama modelindedir. Araştırma grubunu, Antalya’da gerçekleşen 1. Kademe Okçuluk ve Vücut Geliştirme/Fitness Antrenörlük Kursuna katılan 154 sporcu ile Türkiye Muaythai Federasyonu gerçekleştirdiği Hakem-Antrenör Gelişim ve Vize Seminerine katılım sağlayan 171 antrenör olmak üzere toplam 325 kişi oluşturmaktadır. Veriler Sargın (2007) tarafından geliştirilen “Dopingle İlgili Bilgi Düzeyi ve Düşünce Anketi” ve araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ile toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 18.0 istatistik programı kullanılmıştır. Verilerin analizi ise yüzde ve frekans değerleri ve ki-kare testi kullanılarak yapılmıştır. Antrenörlerin hiçbir doping için “gerekirse kullanılmalı” cevabını vermez iken sporcuların %22.7’si gerekirse kullanılmalı yanıtını vermiştir. Antrenör ve sporcuların "Sizce sporcular genellikle hangi doping çeşidini kullanıyorlar?" sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde, antrenörlerin %28.7’si hepsinin, %22.8’ i idrar söktürücülerin ve %16.4’ü uyarıcıların kullanıldığını belirtmişlerdir. Sporcuların ise, %35.7’si uyarıcıların, %18.2’si peptid hormon ve analogların, %18.2’si anabolik ajanların ve %18.2’si de hepsinin kullanıldığını belirtmişlerdir. Bu çalışma sonucunda, antrenörlerin ve sporcuların doping kullanımının spor ahlakına aykırı olduğunu bildikleri ancak aşırı kazanma hırsıyla bu yöntemlerden özellikle farmakolojik, fiziksel ve kimyasal işlemlere ve kan dopingine yöneldikleri tespit edilmiştir. Ayrıca, sporcuların çevrelerinde antrenörlere göre daha fazla doping yapan kişilerin olduğu, doping kullanımının başarıyı ve performansı olumlu etkileyeceği düşüncesine sahip oldukları ve doping kullanımının serbest bırakılması konusuna daha yatkın olduklarını belirlenmiştir. Antrenör ve sporcuların anket sorularına verdikleri cevaplar incelendiğinde aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p < .05$; $p < .01$).

Bu çalışma 1. Uluslararası Herkes İçin Spor ve Wellness Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Giriş

Küresel bir olgu olarak spor, günümüzde insanların iyi vakit geçirmek ve sağlıklı olmak için yaptıkları bir uğraş olmakla kalmamış ayrıca meslekleştirerek bundan maddi kazanç elde ettikleri bir faaliyet haline gelmiştir. Sporun çok geniş bir kitleye hitap etmesi ve maddi kazanç elde edilmesi sporcunun başarılı olmasını gerekli hale getirmiştir. Bu durum ise sporcuların antrenmanla kazanabildikleri performansın ötesinde yarışmanın sonucunu etkileyecek şekilde bir takım madde, malzeme ve uygulamaları kullanmaya yönelmelerine neden olmuştur (Şenel ve ark., 2004). Kazanmak, geçmek, rakibi yenmek ve sürekli bir şampiyon olarak kalmanın tüm yollarının sıradan olarak kabul edilmesi, doping kullanımının ciddi bir problem haline gelmesine yol açmıştır. (Şahin, 1998).

1963'te yapılan resmi tanıma göre doping "sporcu ya da oyuncuların yarışma sırasında veya ona hazırlanırken spor ahlakına yakışmayacak şekilde performanslarını yapay olarak artıracak ve sporcunun fiziksel ve psikolojik sağlığına zarar verecek, madde veya başka olası yöntemleri kullanmasıdır" (TUBİTAK, 2008).

2011 Dünya Şampiyonalarına katılan sporcuların %30'undan fazlası kariyerleri boyunca yasaklı maddeler kullandıklarını itiraf etmiştir. Dünya Doping Mücadele Ajansı [WADA] tarafından yaptırılan bir araştırmaya göre, sporcular aşağıdaki nedenlerden dolayı yasaklı madde ya da yöntemi kullandığını belirtmiştir:

- Rakiplerinin doping kullandığına dair bilgi veya inanç,
- Başarıya ulaşmak için mümkün olan her şeyi yapma kararlılığı,
- Antrenörlerden, ebeveynlerden veya akranlarından doğrudan veya dolaylı baskı,
- Hükümet ve/veya yetkililerden gelen baskı,
- Performansı artırmak için yasal ve doğal yöntemlere erişim eksikliği [örn. beslenme, psikoloji ve uygun eğitim],
- Başarı ve performansa ilişkin topluluk tutumları ve beklentileri,
- Maddi ödüller,
- Bu beklenti ve ödülleri kolaylaştırmada medyanın etkisi (Rees, 2017; Garner ve ark., 2018).

Sporla doping kullanımının hem etik hem de tıbbi olmak üzere iki yönü vardır. Kullanılan madde veya yöntemlerin tıbbi yönü, doğurganlık kaybı riskinden hipertansiyon, karaciğer fonksiyon bozukluğu veya psikiyatrik davranış bozukluklarına kadar çeşitli sağlık sorunlarını kapsarken etik yönü ise sporcular arasındaki eşit rekabeti kaldırması nedeniyle sporun eşitlik ilkesinin çiğnenmesi ve spor ahlakının yapısının zedelenmesidir. (Durant ve ark., 1995; Yoncalık ve Gündoğdu, 2007)

Sporcuların, spor ahlakına uygun bir şekilde eşit şartlarda mücadele etmeleri ve doping konusunda uluslararası birlikteliği sağlamak için 1999 yılında Dünya Doping Mücadele Ajansı (WADA) kurulmuştur. WADA, uluslararası düzeyde doping kullanımının önlenmesi adına eğitim verilmesi, bilimsel araştırmalar yapılması, doppingle mücadele yöntemlerinin geliştirilmesi, tüm ülkelerde ve sporlarda Dopping Mücadele Kurallarına uyumun takip

edilmesini amaçlamaktadır. Ayrıca ajans, sporcuların kullanmasının yasak olduğu madde ve yöntemlerin listesini her yıl güncelleyerek yayınlamaktadır (WADA, 2017).

Sporla doping, hem tıbbi hem de psikososyal perspektiflerden iyi incelenmiş bir olgudur (Pielke, 2018) ve en çok tekrarlanan sonuçlarından biri, dopingin sporun türüne, spor seviyesine ve sporcuların tutum ve inançlarına bağlı olarak büyük ölçüde değişebileceğidir (Morente-Sanchez ve Zabala, 2013).

Bireysel ve takım sporu yapan sporcuların doping bilgi düzeylerinin incelendiği bir çalışmada, bireysel spor yapan sporcuların doping bilgi düzeylerinin takım sporu yapan sporculara oranla daha düşük olduğu, yapılan branşın ve antrenörün doping kullanımını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Şirin, 2001). Çoğu sporcu, antrenörlerini beslenme ve doping konusunda en önemli bilgi kaynağı olarak görmektedir. Genel olarak antrenörler dopingin önlenmesinde rol oynamaya istekli olsalar da, doping ve yardımcı maddeler hakkındaki bilgi eksikliği, sınırlı anti-doping eğitimi ve mevcut dopingi önleme çabalarının yetersiz olduğu görülmektedir (Vardar ve ark., 2020).

Antrenörlerin sporcular üzerindeki etkileri düşünüldüğünde, onların doping bilgi düzeylerinin belirlenmesi, eksik oldukları konularda bilinçlendirilmelerinin sağlanması ve böylece sporculara doping hakkında doğru bilgi akışı sağlanarak sporcunun hem fiziksel hem psikolojik sağlıklarına zarar verecek olan dopingin kullanılmasının engellenmesi teşvik edilebilir.

Doping konusunda en büyük sorumluluğun antrenörlerde olduğu düşünülünce, antrenörlerin doping bilgi düzeylerinin incelenmesi, eğitimler yoluyla bilgi eksikliklerinin tamamlanması, sporcuların doping konusunda bilinçlendirilmesinde büyük önem taşımaktadır.

Tüm bu bilgiler ışığında çalışmanın amacı, bireysel spor dallarıyla uğraşan antrenörlerin ve sporcuların doping bilgi düzeylerinin ve düşüncelerinin karşılaştırılmasıdır.

Yöntem

Bu çalışmada, bireysel spor dallarıyla uğraşan antrenörlerin ve sporcuların doping bilgi düzeylerinin ve düşüncelerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırma betimsel tarama modelindedir.

Araştırma Grubu

Araştırmanın antrenör örneklemini Türkiye Muaythai Federasyonu tarafından Antalya'da yapılan hakem antrenör vize seminerine katılan Türkiye'de aktif olarak antrenörlük yapan 171 muaythai antrenörü oluşturmaktadır. Antrenörlerin, antrenörlük deneyimleri (5.97-.5.76) yıldır. Antrenörlerin %26.9 (n=46)'u kadın, %73.1 (n=126)'i erkektir. Antrenörlerden %67.3 (n=115)'ü yarışmaya katılmışken, %32.7 (n=56)'si yarışmalara katılmamıştır. Antrenörlerin %57.9 (n=99)'u lise mezunu iken, %35.1 (n=60)'i üniversite mezunu ve %7.0 (n=12)'si yüksek lisans mezunudur.

Araştırmanın sporcu örneklemini ise Antalya'da açılan 1. Kademe Okçuluk (n=74) ve Vücut Geliştirme/Fitness (n= 80) antrenörlük kursuna katılan %22.1 (n=34) kadın, %77.9

(n=120)'u erkek olmak üzere toplam 154 sporcu oluşturmaktadır. Anket sporculara antrenörlük kursunun ilk gününde eğitim başlamadan önce uygulanmıştır. Sporcuların sporculuk deneyimi ($X=11.19-8.20$) yıldır. Sporculardan %61 (n=94)'i yarışmaya katılırken, %39 (n=60)'u yarışmalara katılmamıştır. Sporcuların %68.2 (n=105)'si üniversite mezunu iken %26 (n=40)'sı lise mezunu ve %5.8 (n=9)'i yüksek lisans mezunudur. Sporcu ve antrenör toplam örneklem 325 kişidir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak, Sargin (2007) tarafından geliştirilen “Dopingle İlgili Bilgi Düzeyi ve Düşünce Anketi” ile araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 18.0 paket programı kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistik olarak frekans ve yüzde değerleri verilmiştir. Bireysel spor dallarıyla uğraşan antrenörlerin ve sporcuların doping bilgi düzeylerinin ve düşüncelerinin karşılaştırılması ki-kare testi kullanılarak yapılmıştır. İstatistiksel işlemlerin yorumlanmasında anlamlılık düzeyi için $p<0,05$ kabul edilmiştir.

Bulgular

Tablo 1.

Antrenör ve Sporcuların “Doping kullanımı hakkında ne düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Yüzde ve Frekans Dağılımı

Doping kullanımı hakkında ne düşünüyorsunuz?							
		Herkes kullanabilir	Spor ahlakına aykırı	Gerekirse kullanılmalı	Kesinlikle kullanılmamalı	Hiçbir şey düşünmüyorum	Diğer
Antrenör	N	0	93	0	77	1	0
	%	0	54.4	0	45	0.6	0
Sporcu	N	3	63	35	43	5	5
	%	1.9	40.9	22.7	27.9	3.2	3.2

Tablo 1 'de antrenörlerin ve sporcuların “Doping kullanımı hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; antrenörlerin %54.4'ü ve sporcuların %40.9'u olmak üzere büyük çoğunluğun “spor ahlakına aykırı” cevabını verdiği görülmektedir. Ayrıca, antrenörlerin hiçbiri “gerekirse kullanılmalı” cevabını vermez iken sporcuların %22.7'si bu cevabı vermiştir.

Tablo 2.

Antrenör ve Sporcuların “Sizce Sporcular Hangi Doping Çeşidini Kullanıyorlar?” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Yüzde ve Frekans Dağılımı

Sizce sporcular genellikle hangi doping çeşidini kullanıyorlar?											
		Uyarıcılar	Narkotik analjezikler	Anabolik ajanlar	Beta bloke ediciler	İdrar söktürücüler	Maskelleyici ajanlar	Peptid hormon ve analoglar	Alkol	Kannabinoidler	Hepsi
Antrenör	N	28	8	21	6	39	4	15	1	0	49
	%	16.4	4.7	12.3	3.5	22.8	2.3	8.8	0.6	0	28.7
Sporcu	N	55	2	28	5	3	2	28	1	2	28
	%	35.7	1.3	18.2	3.2	1.9	1.3	18.2	0.6	1.3	18.2

Tablo 2 ‘ye göre, sporcular doping çeşidi olarak en çok uyarıcıların, en az alkolün kullanıldığını belirtmişlerdir. Antrenörler ise hepsinin kullanıldığını ancak kannabinoidlerin doping çeşidi olarak kullanılmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 3.

Antrenör ve Sporcuların “Sizce Sporcular Hangi Doping Yöntemini Kullanıyorlar?” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Yüzde ve Frekans Dağılımı

Sizce sporcular genellikle hangi doping yöntemini kullanıyorlar?								
		Kan dopingi	Damar içi vitamin verilmesi	Gen dopingi	Yapay oksijen taşıyıcıları ve plazma genişleticiler	Farmakolojik, fiziksel ve kimyasal işlemler	Psikolojik doping	Elektrostimülasyon
Antrenör	N	39	31	6	28	51	12	4
	%	22.8	18.1	3.5	16.4	29.8	7	2.3
Sporcu	N	34	39	15	14	49	3	0
	%	22.1	25.3	9.7	9.1	31.8	1.9	0

Tablo 3 incelendiğinde, antrenörlerin %29.8’inin ve sporcuların %31.8’inin doping yöntemi olarak en çok farmakolojik, fiziksel ve kimyasal işlemlerin kullanıldığı cevabını verdiği görülmektedir. Ayrıca, sporcuların %22.1’i ile antrenörlerin %22.8’i kan dopinginin kullanıldığını belirtmiştir.

Tablo 4.

Antrenör ve Sporcuların “Sporcuların doping kullanmasındaki psikolojik sebepler nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Yüzde ve Frekans Dağılımı

Sporcuların doping kullanmasındaki psikolojik sebepler nelerdir?							
		Heyecanı yatıştırmak	Konsantre olmak	Aşırı kazanma hırsı	Kaygıyı yok etmek	Hepsi	Diğer...
Antrenör	N	7	9	89	7	59	0
	%	4.1	5.3	52	4.1	34.5	0
Sporcu	N	2	3	88	5	50	6
	%	1.3	1.9	57.1	3.2	32.5	3.9

Tablo 4 ‘te antrenörlerin ve sporcuların “Sporcuların doping kullanmasındaki psikolojik sebepler nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; antrenörlerin %52’si ve sporcuların %57.1’i olmak üzere büyük çoğunluğun “aşırı kazanma hırsı” cevabını verdiği görülmektedir.

Tablo 5.

Antrenör ve Sporcuların Doping Kullanan Sporculara Verilmesi Gereken Ceza Hakkındaki Düşüncelerinin Yüzde ve Frekans Dağılımı

Doping kullandığı belirlenen sporcu...				
		Ömür boyu yarışmalardan men edilmeli	1-2 yıl yarışma cezası verilmeli	Sadece o anki yarışmadan uzaklaştırılmalı
Antrenör	N	62	100	9
	%	36.3	58.5	5.3
Sporcu	N	46	74	34
	%	29.9	48.1	22.1

Tablo 5 incelendiğinde, antrenörlerin %58.5’i ve sporcuların %48.1’i doping kullandığı belirlenen sporcuya 1-2 yıl yarışma cezası verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Tablo 6.

Antrenör ve Sporcuların “Doping Bilgi Düzeyleri ve Düşünceleri Anketine” verdikleri yanıtlara ait Ki-Kare Testi Sonuçları

Madde	Soru	Grup	Evet	Hayır	Kısmen	χ^2	p
14	Performans artırıcı ilaç (Doping) hakkında bir bilgiye sahip misiniz?	Antrenör	73 (%42.7)	30 (%17.5)	68 (%39.8)	5.738	.057
		Sporcu	46 (%29.9)	33 (%21.4)	75 (%48.7)		
15	Sizce yüksek performansa sadece doping kullanarak mı ulaşılabilir?	Antrenör	12 (%7)	142 (%83)	17 (%9.9)	4.843	.089
		Sporcu	20 (%13)	113 (%73.4)	21 (%13.6)		
16	Psikolojik dopinge inanıyor musunuz?	Antrenör	116 (%67.8)	26 (%15.2)	29 (%17)	.862	.650
		Sporcu	98 (%63.6)	29 (%18.8)	27 (%17.5)		
17	Doping kullanımını haksız rekabete yol açtığını düşünüyor musunuz?	Antrenör	159 (%93)	8 (%4.7)	4 (%2.3)	3.224	.199
		Sporcu	135 (%87.7)	10 (%6.5)	9 (%5.8)		
18	Başarılı olmak için her yolu denerim düşüncesine sahip misiniz?	Antrenör	6 (%3.5)	142 (%83)	23 (%13.5)	6.177	.046*
		Sporcu	16 (%10.4)	117 (%76)	21 (%13.6)		
19	Doping kullanımının fair play (centilmenlik) ruhuna zarar verdiğini düşünüyor musunuz?	Antrenör	161 (%94.2)	7 (%4.1)	3 (%1.8)	20.942	.000
		Sporcu	119 (%77.3)	15 (%9.7)	20 (%13)		
20	Dopingün büyük yan etkileri olduğunu biliyor musunuz?	Antrenör	143 (%83.6)	7 (%4.1)	21 (%12.3)	.489	.783
		Sporcu	125 (%81.2)	6 (%3.9)	23 (%14.9)		
21	Sizce doping konusu sporcular, idareciler ve antrenörler tarafından yeterince iyi biliniyor mu?	Antrenör	11 (%6.4)	112 (%65.5)	48 (%28.1)	1.672	.433
		Sporcu	16 (%10.4)	96 (%62.3)	42 (%27.3)		
22	Sizce doping kullanılmaması (anti doping) konusunda devletin etkili bir politikası var mı?	Antrenör	21 (%12.3)	81 (%47.4)	69 (%40.4)	6.093	.048*
		Sporcu	14 (%9.1)	94 (%61)	46 (%29.9)		
23	Sizce devlet dopingün zararları, spor ahlakına ters düştüğü ve haksız rekabete yol açtığı konularında devamlı eğitimler düzenleyip teşvikte bulunmalı mı?	Antrenör	158 (%92.4)	9 (%5.3)	4 (%2.3)	3.497	.174
		Sporcu	135 (%87.7)	9 (%5.8)	10 (%6.5)		
24	Çevrenizde doping yapan sporcu veya sporcular var mı?	Antrenör	22 (%12.9)	121 (%70.8)	28 (%16.4)	45.455	.000**
		Sporcu	71 (%46.1)	73 (%47.4)	10 (%6.5)		
25	Sporda doping kullanımının başarıyı ve performansı olumlu etkileyeceğini düşünüyor musunuz?	Antrenör	29 (%17)	115 (%67.3)	27 (%15.8)	38.377	.000**
		Sporcu	68 (%44.2)	53 (%34.4)	33 (%21.4)		

26	Sizce doping kullanımı serbest bırakılmalı mı?	Antrenör	3 (%1.8)	167 (%97.7)	1 (%0.6)	26.804	.000**
		Sporcu	19 (%12.3)	123 (%79.9)	12 (%7.8)		
27	Okulunuzda eğitim ve öğretim süresince ilaç (doping) kullanımı hakkında ders ya da bilgi veriliyor mu?	Antrenör	34 (%19.9)	99 (%57.9)	38 (%22.2)	3.078	.215
		Sporcu	30 (%19.5)	101 (%65.6)	23 (%14.9)		
28	Sporcular arasında kullanılan yararlı ve zararlı ilaçlar hakkında yeterli bilgiye sahip misiniz?	Antrenör	37 (%21.6)	48 (%28.1)	86 (%50.3)	1.589	.452
		Sporcu	32 (%20.8)	53 (%34.4)	69 (%44.8)		
29	Gen dopingi hakkında yeterli bilgiye sahip misiniz?	Antrenör	12 (%7)	11 (%64.9)	48 (%28.1)	3.298	.192
		Sporcu	20 (%13)	92 (%59.7)	42 (%27.3)		
30	Gen dopingi olarak tabir edilen yöntem sizce doping sınıflamasına girmeli mi?	Antrenör	122 (%71.3)	26 (%15.2)	23 (%13.5)	10.714	.005**
		Sporcu	83 (%53.9)	40 (%26)	31 (%20.1)		
31	Sporcu yakalanmadığı sürece ilaç (doping) kullanılabilir.	Antrenör	2 (%1.2)	161 (%94.2)	8 (%4.7)	22.245	.000**
		Sporcu	23 (%14.9)	122 (%79.2)	9 (%5.8)		
32	Doping yaptığı belirlenen bir sporcuya ülkesi sahip çıkmalı	Antrenör	16 (%9.4)	130 (%76)	25 (%14.6)	26.396	.000**
		Sporcu	36 (%23.4)	75 (%48.7)	43 (%27.9)		

Tablo 6 incelendiğinde, sporcu ve antrenörlerin doping bilgi düzeyleri ve düşünceleri anketine verdikleri cevaplarda 18,19,22,24,25,26,30,31 ve 32. maddelere ilişkin görüşlerinde gözlenen farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Ancak sporcu ve antrenörlerin 14,15,16,17,20,21,23,27,28 ve 29. maddelere ilişkin görüşlerinde anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tartışma ve Sonuç

Çalışmanın sonuçlarına göre, antrenörlerin tamamına yakını dopingin kesinlikle kullanılmaması gerektiğini, spor ahlakına aykırı ve haksız rekabete neden olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla birlikte hiçbir antrenör doping için gerekirse kullanılmalı cevabını vermez iken, sporcuların %22.7'si gerekirse kullanılmalı yanıtını vermiştir. Yıldız ve ark. (2016)'nın sporcular üzerinde yaptıkları çalışmada da, bireysel sporla uğraşan sporcuların %20.7'si dopingin gerekirse kullanılabileceği cevabını vermiştir. Bu sonuçlara göre antrenörler, doping kullanımının sağlık üzerindeki olumsuz etkilerini tecrübeleri dahilinde daha iyi bildikleri için sporculara göre daha bilinçli oldukları söylenebilir.

Antrenör ve sporcuların "Sizce sporcular genellikle hangi doping çeşidini kullanıyorlar?" sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde, antrenörlerin %28.7'si hepsinin, %22.8' i idrar söktürücülerin ve %16.4'ü uyarıcıların kullanıldığını belirtmişlerdir. Sporcuların ise, %35.7'si uyarıcıların, %18.2'si peptid hormon ve analogların, %18.2'si anabolik ajanların ve %18.2'si de hepsinin kullanıldığını belirtmişlerdir. Çelebi ve ark. (2017) yaptıkları çalışmada, sporcuların %79.5 oranında en çok uyarıcıları, %65.8 oranında peptid hormonları, %68.5

oranında ise anabolik-androjenik steroidleri kullandıkları belirtilmiştir. Yıldırım ve Şahin (2019) tarafından yapılan bir diğer çalışmada ise sporcuların %48.8'inin uyarıcıları kullandığı, %35.7'sinin ise anabolik-androjenik steroidleri kullandıklarına dair sonuçlar bulunmuştur. Tüm bu sonuçlara bakıldığında sporcuların en çok uyarıcıları kullandıkları görülmekle birlikte farklı doping çeşitlerini de kullandıkları söylenebilir.

Antrenörlerin ve sporcuların “Sizce sporcular genellikle hangi doping yöntemini kullanıyorlar?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; antrenörlerin %29.8'inin ve sporcuların %31.8'inin doping yöntemi olarak en çok farmakolojik, fiziksel ve kimyasal işlemlerin kullanıldığı cevabını verdiği görülmektedir. Sporcuların %25.3'ü damar içi vitamin verildiğini %22.1'i ise kan dopinginin kullanıldığını belirtmiştir. Benzer bir şekilde antrenörlerin de %22.8'i kan dopinginin kullanıldığını %18.1'i ise damar içi vitamin verildiğini belirtmiştir. Yapılan çalışmalarda hiçbir vitaminin, sportif performansı antrenmanla kazanılan optimum düzeyin üzerine çıkarmadığı tespit edilmiştir. Vitamin eksikliğinin sporcunun performansını olumsuz etkiliyor olması, vitamin yüklemenin performansı artıracığı anlamına gelmemektedir. Vücuda fazladan alınan vitamin vücutta vitamin olarak etki göstermeyip farmakolojik ajan olarak davranmaya başlamaktadır (Güner, 1996; Smith, 1983). Literatür incelendiğinde, sedanter bireylerin günlük vitamin gereksinimlerinin ne kadar olduğu ile ilgili bilgiler bulunmasına karşın sporcuların yaptıkları sporun türüne ve şiddetine göre ne kadar vitamene gereksinim duyduklarıyla ilgili yeterli bilginin bulunmamasından dolayı sporcuların yüksek dozda vitamin almalarına neden olduğu düşünülmektedir. Uslu vd. (2020) tarafından 1. ve 2. Lig Voleybol takımlarındaki sporcular üzerinde yapılan çalışmada sporcuların %24'ü kan dopinginin kullanıldığını belirtmiştir. Atletik performansın artırılması için sporculara damardan kan verilmesi, spor ahlakına aykırı olmakla birlikte hem sporcular hem de antrenörler bu doping yönteminin kullanıldığı yönünde hemfikirdir. Kan dopingi için kullanılan kan, sporcunun kendi kanı olabileceği gibi başkasına da ait olabilir. Bu da kan dopingi yaptıran sporcuların alerjik reaksiyonlar, kan hücrelerinin parçalanması, dolaşım bozukluğu, pıhtılaşma bozuklukları, sarılık ve AIDS gibi enfeksiyon hastalıklarına yakalanma riskini oluşturmaktadır.

Antrenörlerin ve sporcuların “Sporcuların doping kullanmasındaki psikolojik sebepler nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; antrenörlerin %52'si ve sporcuların %57.1'i olmak üzere büyük çoğunluğun “aşırı kazanma hırısı” cevabını verdiği görülmektedir. Yıldırım ve Şahin (2019) yaptıkları çalışmada, elit güreşçilerin doping kullanımını tercih etme nedeninin %25,2'sinin aşırı kazanma isteğinden kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan bir diğer çalışmada da, milli güreşçilerin %40.8'i sporcuların kazanmak için doping kullandıklarını belirtmiştir (Gençtürk vd., 2009). Tüm bu sonuçlar, sporcuların aşırı kazanma hırısıyla fiziksel ve psikolojik sağlığına zarar verecek olan dopingi kullanmayı tercih edebileceklerini gösterir niteliktedir.

Antrenör ve sporcuların doping kullanan sporculara verilmesi gereken ceza hakkındaki düşünceleri incelendiğinde; antrenörlerin %58.5'i ve sporcuların %48.1'i doping kullandığı belirlenen sporcuya 1-2 yıl yarışma cezası verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Uslu vd. (2020) tarafından yapılan çalışmada ise benzer bir şekilde 1. ve 2. Lig Voleybol takımlarındaki sporcuların %33'ü doping kullandığı belirlenen sporculara 1-2 yıl yarışma cezası verilmesi gerektiğini ifade ederken, sporcuların %52'si ömür boyu yarışmalardan men cezası verilmesi

gerektiğini ifade etmiştir. Bu sonuca göre, profesyonel sporcuların doping konusunda daha bilinçli oldukları ve doping kullanan sporculara daha ağır yaptırımlar uygulanmasının gerekli olduğunu belirttikleri söylenebilir.

Antrenör ve sporcuların "Başarılı olmak için her yolu denerim düşüncesine sahip misiniz?" sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Sporcuların %10.4'ü bu soruya evet cevabını verirken %76'sı hayır cevabını verdiği, antrenörlerin ise sadece %3.5'inin evet cevabını verdiği görülmektedir. Alpak (2008) ise yaptığı çalışmada "başarı ve para için dopingin sağlığa zararları göz ardı edilebilir mi?" sorusuna verdikleri cevapta sporcuların, erkeklerde %62'si ve kadınlarda %86.7'sinin evet göz ardı edilebilir cevabını verdiğini tespit etmiştir. Bir başka çalışmada da başarı ve finansal kazanç sağlama düşüncesinin doping kullanımında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Doping kullanımının birçok nedeni olmakla birlikte, başarılı olma isteği, kazanma arzusu ve maddi kazanç sağlama beklentisiyle birçok sporcunun doping kullanımına olumsuz bakmadığı söylenebilir.

Antrenör ve sporcuların "Sizce doping kullanılmaması (anti doping) konusunda devletin etkili bir politikası var mı?" sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde, antrenörlerin %47.4'ü hayır cevabını verirken, sporcuların %61'i yani yarısından çoğu hayır cevabını vermiştir. Sonuç olarak sporcuların yüksek oranda, devletin doping kullanımı ile ilgili etkili bir politikası olmadığını düşündüğü söylenebilir. Yıldız vd. (2016) sporcular üzerinde yaptıkları çalışmada aynı soruya, bireysel spor yapan sporcuların %48.8'inin ve takım sporu yapan sporcuların %31.4'ünün hayır cevabını verdiğini belirtmişlerdir. Bir başka çalışmada da, sporcuların %35.8'i devletin sporda dopingi önleme, bilinçlendirme, dopingin zararları, haksız rekabet ve dopingin spor ahlakına ters düştüğü hususunda üzerine düşen görevi yapmadığını belirtmişlerdir. Yapılan çalışmalarda sonuç olarak devletin doping kullanımı ile ilgili etkili bir politikasının olmadığı düşüncesi bulunmaktadır. Devletin doping kullanımı ile ilgili etkili bir politikasının olmaması, doping kullanımını caydırıcı cezaların yeterli olmaması ve bilinçlendirmenin eksik kalması sporcuların ve onları yetiştiren antrenörlerin dopinge yönelik tutumlarını olumsuz yönde etkileyebilir.

Antrenör ve sporcuların "Çevrenizde doping yapan sporcu veya sporcular var mı?" sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde, antrenörlerin %12.9'u evet cevabını verirken, antrenör adaylarının %46.1'inin evet cevabını verdiği tespit edilmiştir. Antrenörün çevresinde daha az doping yapan sporcunun bulunmasının nedeni, antrenörün daha profesyonel ve bilinçli bir çevrede olmasından kaynaklanıyor olabilir.

"Sporda doping kullanımının başarıyı ve performansı olumlu etkileyeceğini düşünüyor musunuz?" sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde, antrenörlerin %67.3'ü dopingin başarıyı ve performansı olumlu etkilemeyeceğini belirtirken sporcuların %44.2'si etkileyeceği yönünde görüş bildirmiştir. 76 milli güreşçi ile yapılan bir çalışmada ise güreşçilerin 72'si sporcuların üst düzey performans sergilemek için doping kullanmaları gerektiğini ifade etmiştir (Gençtürk vd., 2009). Türkiye Hentbol Federasyonunun Süper Lig Hentbolcuları üzerinde yapılan bir diğer çalışmada, "Sporda ilaç kullanımının başarıyı/performansı olumlu yönde etkileyeceğini düşünüyor musunuz?" sorusuna sporcuların %24.3'ü evet %46.6'sı kısmen cevabını vermiştir

(Öztürk vd.,2012). Tüm bu sonuçlar, sporcuların doping kullanarak başarıya ve olumlu performansa ulaşacağına dair inançlarının olduğunu gösterir niteliktedir.

Antrenör ve sporcuların, "Sizce doping kullanımı serbest bırakılmalı mı?" sorusuna ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Bu sonuca göre antrenörlerin %97.7'si doping kullanımının serbest bırakılmaması gerektiğini belirtirken, sporcuların %12.3'ü serbest bırakılması gerektiğini, % 7.8'i de kısmen serbest bırakılabileceğini ifade etmiştir. Antrenörlerin daha yüksek oranda hayır yanıtını vermesinin nedeni, serbest bırakılması durumunda doping maddelerinin sporcu sağlığına olan büyük tehditinin farkında olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca sporcuların genellikle Spor Bilimleri Fakültelerinde öğrenim gördüğü düşünülürse, müfredatlarına eklenen derslerle veya seminerlerle doping ile ilgili bilgi düzeyleri arttırılarak, dopingin fiziksel ve psikolojik sağlığına vereceği zararlar ve etik yönü hakkında bilinçlendirilmesi sağlanabilir.

"Gen dopingi olarak tabir edilen yöntem sizce doping sınıflamasına girmeli mi?" sorusuna antrenör ve sporcuların verdikleri cevaplar incelendiğinde, antrenörlerin %71.3'ü evet cevabını verirken, antrenör adaylarının %53.9'unun evet cevabını verdiği bulunmuştur. Bu sonuca göre, antrenör adaylarının gen dopingi hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı görülmektedir. Enjeksiyonla basit bir şekilde uygulanabilen, kan veya idrar testleriyle anlaşılabilen gen dopingi, sporda centilmenlik ruhuna en yeni tehditlerden biridir.

Bu çalışma sonucunda, antrenörlerin ve sporcuların doping kullanımının spor ahlakına aykırı olduğunu bildikleri ancak aşırı kazanma hırsıyla bu yöntemlerden özellikle farmakolojik, fiziksel ve kimyasal işlemlere ve kan dopingine yöneldikleri tespit edilmiştir. Ayrıca, sporcular antrenörlere göre daha fazla çevrelerinde doping yapan sporcular olduğunu, doping kullanımının başarıyı ve performansı olumlu etkileyeceğini ve doping kullanımının serbest bırakılması konusuna daha yatkın olduklarını belirtmişlerdir. Sporculardan bazılarının, sportif yaşamları sırasında ya da sporu bıraktıktan sonra bu maddelerin kullanımı nedeniyle oluşan hastalıklar yüzünden yaşamını yitirdiği gerçeği düşünüldüğünde, antrenörlerin ve sporcuların doping bilgi düzeylerinin arttırılmasının gerekliliği daha önemli bir hale gelmektedir.

Öneriler

- Antrenörler, antrenörlük kurslarında ve gelişim seminerlerinde doping konusunda bilinçlendirilmeli ve dolayısıyla sporcularına doping hakkında doğru bilgi aktarımı sağlayarak sporcunun fiziksel ve psikolojik sağlığına zarar verecek madde veya başka olası yöntemleri kullanmasını engellenebilir.
- Antrenöre ve sporculara doping kullanmak yerine doğal yöntemlerle beslenerek performans artırma yoluna gitmeleri için beslenme konusunda eğitimler verilebilir.
- Sporculara yarışma/müsabaka öncesi performanslarını geliştirici yönde psikolojik destek sağlanabilir.
- Spor Bilimleri Fakültelerinde veya Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarında, lisans öğrencilerine doping ya da ergojenik yardımcıları dersi eklenerek veya zorunlu seminerler verilerek hem sporcu olarak hem de ileride antrenörlüğü meslek olarak yapacak olan öğrencilerin bilgi düzeylerinin arttırılması yoluna gidilebilir.

- Sporcu Eğitim Merkezlerinde doping ile ilgili eğitimlerin artırılarak sporcuların bu konuda bilinçlendirilmesi sağlanabilir.
- Kulüplerde doping konusunda uzman olan spor hekimlerinin bulunması sağlanmalıdır.

Kaynakça

- Alpak A (2008). Haltercilerin doping ve ergojenik yardımcıları hakkında bilgi düzeylerinin ve doping kullanım sıklığının araştırılması. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Çelebi, E., Gündoğdu, C., Beyazçiçek, Ö., Beyazçiçek, E., & Özmerdivenli, R. (2017). Atletizm sporcularının doping türleri ve dopingle mücadele hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi. *Konuralp Tıp Dergisi*, 9(3), 250-256.
- Durant, R., Escobedo, L., Heath, G. (1995). Anabolic-steroid use, strength training, and multiple drug use among adolescents in the united states. *Pediatrics*, 96 (1), 23-28.
- Garner, A. A., Hansen, A. A., Baxley, C., ve Ross, M. J. (2018). The use of stimulant medication to treat attention-deficit/hyperactivity disorder in elite athletes: a performance and health perspective. *Sports Medicine*, 48(3), 507-512.
- Gençtürk G, Çolakoğlu T, Demirel M (2009). Elit sporcularda doping bilgi düzeyinin ölçülmesine yönelik bir araştırma (Güreş Örneği). *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. (3)3: 213-221
- Güner R (1996) Ergojenik Yardım. 6, *Spor ve Tıp Dergisi*, Haziran.
- Morente-Sanchez, J., & Zabala, M. (2013). Doping in sport: A review of elite athletes' attitudes, beliefs, and knowledge. *Sports Medicine*, 43(6), 395–411. doi:10.1007/s40279-013-0037-x
- Öztürk EG., Suveren S., Çolakoğlu T. (2012). Türkiye'' de doping, sporcuların doping bilgi düzeylerinin ölçülmesi (Hentbol Örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(1).
- Pielke, R. (2018). Assessing doping prevalence is possible. So what are we waiting for? *Sports Medicine*, 48(1), 207–209. doi:10.1007/s40279- 017-0792-1
- Rees, J. H. (2017). *Doping in Sport and the Law*, edited by Ulrich Haas and Deborah Healey. Oxford: Hart Publishing Ltd, 2016, 344 pp (£ 80.00 hardback). ISBN: 9781509905881: University of Westminster Press.
- Sargın, C. (2007). Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü öğrencilerinin doping bilgi düzeyleri (Marmara,Ege ve İç Anadolu örneği). *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi*.
- Smith NS (1983) *Health Care For Young Athletes* Evanston. 43, American Academy of Pediatrics.
- Şahin, M. (1998). *Spor Ahlakı ve Sorunları*. İstanbul. 1.Baskı.Evrensel Basım Yayın, 54.
- Şenel, Ö., Güler, D., İsmail, K. A. Y. A., Ersoy, A., ve Kürçü, R. (2004). Farklı Ferdi Branşlardaki Üst Düzey Türk Sporcuların Ergojenik Yardımcılara Yönelik Bilgi ve Yararlanma Düzeyleri. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 41-47.
- Şirin, E.F., (2001). Bireysel ve takım sporlarında yer alan sporcuların doping hakkındaki bilgi düzeylerinin belirlenmesi ve karşılaştırılması. *Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. 80-3.
- TUBİTAK. (2008). *Doping*. *Bilim ve Teknik Dergisi (Yıldız Takımı)*, Eylül, Sayı:4, Ankara.

- Uslu, S., Barak, R., Misovski, A., Milenkoski, J., Barak, I., & Işgüzar, M. G. (2020). Examination of elite volleyball players'doping knowledge levels and their opinions on doping. *Research in Physical Education, Sport & Health*, 9(1).
- Vardar, T., Güngör, A. K., Aziz, I., ve Inan, M. (2020). Comparison of Knowledge Levels of Swimming Coaches About Doping and Ergogenic Aids. *European Journal of Physical Education and Sport Science*.
- World Anti-Doping Agency (2017). <https://www.wada-ama.org/en/who-we-are>
- Yıldırım, Y., & Şahin, S. (2019). Elit Güreşçilerin Doping ve Ergojenik Yardım Hakkındaki Bilgi ve Kullanma Düzeylerinin İncelenmesi. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 187-204.
- Yıldız, M., Pala, A., Biner, M., ve Göral, Ş. (2016). Bireysel ve Takım Sporları ile İlgilenen Sporcuların Doping Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi. *Examining of Individual and Team Sports Athletes'opinion About Doping*.
- Yoncalık, O. ve Gündoğdu, C. (2007). Sporda ahlaki bir sorun olarak doping. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi*, 6 (1), 128-134.